

Lausuntopyyntö Etelä-Karjalan maakuntaohjelmasta 2022-2025 ja ympäristöselostuksesta

Kh 02.11.2021 § 245
273/00.02.01/2021

Valmistelija Kari Kuuramaa, kunnanjohtaja
p. 040 141 7758
kari.kuuramaa@taipalsaari.fi

Etelä-Karjalan liitto pyytää kuntien lausuntoa maakuntaohjelmasta ja sen ympäristöselostuksesta.

Etelä-Karjalan maakuntahallitus käynnisti maakuntaohjelmavalmistelun 16.11.2020 ja päätti ohjelmaluonnoksen sekä sen ympäristöselostuksen nähtäville asettamisesta 27.9.2021. Maakuntahallitus käsittelee ohjelmaa uudelleen marraskuussa lausuntokierroksen jälkeen. Etelä-Karjalan maakuntaohjelman 2022-2025 hyväksymisestä päättää maakuntavaltuusto 13.12.2021.

Maakuntaohjelma on lakisääteinen aluekehittämisen asiakirja. Etelä-Karjalan maakuntaohjelma sisältää lähivuosien kehittämistoimet vuosille 2022-2025 (maakuntaohjelma), älykkään erikoistumisen strategian (ohjaa EU alue- ja rakennepolitiikan toimia) sekä maakunnan vision ja kehittämissuunnat vuoteen 2040 (maakuntasuunnitelma). Ohjelmavalmistelussa on toteutettu laajaa osallistumista, pandemiatilanteen takia pääasiassa kyselyjen ja etätilaisuuksien muodossa.

Maakuntaohjelma toteutetaan monialaisesti ja yhteistyössä. Se on maakunnan eri toimijoiden ja asukkaiden yhteinen näkemys alueen kehittämisestä. Etelä-Karjalan pitkän aikavälin visiona on olla Uusinajattelijoiden kestävä kotisatama. Maakuntaohjelman kärkivalinnat ovat Välittävä, Yritteliäs, Ympäristövastuullinen ja Vilkasliikkeinen eKarjala. Älykkään erikoistumisen suunnitellut painotukset eli aluelähtöiset tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan valinnat kytkeytyvät teemallisesti näihin kärkisiin.

Etelä-Karjalan nykytilan kuvaus on aluekehittämispäätöksen teemoja mukaileva. Koko ohjelmatyötä kannattelee nelijakoinen kestävä kehityksen kehikko, jossa sosiaalinen, taloudellinen, ekologinen ja kulttuurillinen ulottuvuus tulevat huomioiduksi. Ympäristöselostus sisältää SOVA-lain mukaisen ohjelman arvioinnin sekä arviointinäkökulmat, joita vasten maakunnan kehittämistoimia peilataan ohjelman toteutusaikana.

Lausuntoaika on annettu 3.11.2021 asti.
Lausunto on valmisteltu lausuntopyynnön mukaisella otsikoinnilla.

Esittelijä Kunnanjohtaja Kari Kuuramaa

Päätösehdotus

Kunnanhallitus päättää antaa seuraavan lausunnon asiassa:

Yleiset huomiot ohjelmasta ja sen valmistelusta

Ohjelmassa on haettu selkeää ja modernia otetta aluekehittämiseen, joka on jatkumoa edelliseen maakuntaohjelmaan (2018-2021). Uuden

maakuntaohjelman valmistelussa on jatkettu samoja teemoja ja hyödynnetty aiemmasta saatua palautetta. Uudessa ohjelmassa on huomioitu myös koronapandemian esiin nostamia ilmiöitä. Tavoitteena on panostaa toteutusvaiheen jalkauttamiseen ja järkeviin seurantamittareihin, mikä on erittäin kannatettavaa.

Valmisteluun on osallistunut, koronan aiheuttamista hankaluuksista huolimatta, iso ja monipuolinen joukko eri tahojen edustajia. Valmistelu on ollut osallistavaa ja laaja-alainen, joka antaa uskottavuutta ohjelmalle.

Toisaalta juuri edelliseen liittyen voi kysyä, että onko ohjelmalla yritetty ratkoa kaikki mahdolliset Etelä-Karjalan haasteet vai olisiko tiivistämisellä saatu toimivampi kokonaisuus aikaiseksi?

Palaute ohjelman ympäristöselostuksesta

Etelä-Karjalan maakuntaohjelman 2022–2025 ympäristövaikutusten arviointi toteutetaan kokonaisarviointina, jossa ovat mukana varsinainen ympäristövaikutusten arviointi eli ekologisten vaikutusten arviointi ja tämän lisäksi kulttuuristen, sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten arviointi. Maakuntaohjelman kärkivalintojen “Välittävä eKarjala”, “Yritteliäs eKarjala”, “Ympäristövastuullinen eKarjala” ja “Vilkasliikeinen eKarjala” sisältöjä sekä hankevalintoja peilataan kuhunkin valittuun vaikutusten arvioinnin näkökulmaan.

Maakuntaohjelman ympäristöarviointi kytkeytyy kärkivalintoihin ja tarkastelukulma on laaja, joten antaa varmasti riittävän kuvan ohjelman ympäristövaikutuksista.

Etelä-Karjalan nykytila ja ohjelmien vaikuttavuus

Maakuntaohjelmassa on analyttistä pohdintaa maakunnan nykytilanteesta. Analyysia on tehty mm. väestörakenteen, työllisyyden, osaamisen ja elinkeinorakenteen kautta. Ohjelmassa todetaan, että Suomen maakuntien vertailussa Etelä-Karjalan elinkeinoelämän kuva on toispuoleinen. Teollisuuden arvonlisän sekä jalostusarvon osalta olemme maan kärkeä, mutta investointiasteen, taloudellisen huoltosuhteen ja yritysperustannan osalta jälkijoukossa. Teollisuuden uudistumista ja uusia investointeja sekä työpaikkoja odotetaan erityisesti energiamurrokseen sekä vihreään siirtymään liittyvistä avauksista.

Vahvuuksina on tuotu esille mm. energiaosaaminen ja ympäristöliiketoiminta, samoin uusien teknologioiden soveltaminen myös teollisten pk-yritysten tarpeisiin. Näitä vahvuusalueita on syytä edelleen vahvistaa ja edistää.

Saimaan merkitys matkailun kehittämisessä on nostettu esille. Samoin Saimaa-ilmiön myötä kulttuuri- ja taidepohjaisen liiketoiminnan potentiaali.

Kaiken kaikkiaan maakuntaohjelmassa on hyvin tunnistettu maakunnan nykytilan vahvuudet, potentiaali ja myös haasteet.

Toteutettujen ohjelmien vaikuttavuudesta todetaan seuraavaa: Etelä-Karjalan maakuntaohjelman 2018–2021 toteutumista on arvioitu kesällä 2020 vertaisarviointina Päijät-Hämeen liiton kanssa. Osana sitä on toteutettu sidosryhmäkysely ja sidosryhmien haastattelut. Tehtyjen kyselyiden mukaan ohjelmassa on ollut selkeät yhteiset tavoitteet ja se on

maakunnan näköinen. Konkreettisten tulosten rinnalla korostuu yhteistuumaisuuden lisääntyminen, joka tuottaa yhteistä tekemistä, joka tuottaa puolestaan tuloksia. Asiantuntijoiden arviointiprosessina ohjelman vahvuusiksi on nähty moderni ote aluekehittämiseen sekä sitoutuneet ydintoimijat, toisaalta haasteellisuudeksi on noussut vaikuttavuuden varmistaminen ja siitä viestiminen. Maakuntaohjelmalle asetetut yleismittarit ovat väestökehitystä lukuun ottamatta edenneet positiivisesti ennen koronatilannetta. Vahvimmin arvioidaan edistyneen kärkiteemaan kestävään ja vastuulliseen eKarjalaan #uusinajattelijat liittyneet tavoitteet. Seuraavaksi on arvioitu välitön ja välittävä eKarjala eli #yhdessä kärki. Myös kaksi muuta kärkeä menestyivät arvioissa yli keskiarvoisesta, mutta yrittäjyysdynamiikan kehittämisessä sekä maakunnan kansainvälistymisen järkevöittämisessä on edelleen haasteita.

Arvioinnissa tulee hyvin esille ohjelmien vaikuttavuus ja haasteet. Erityismainintana voi todeta, että maakuntaohjelmaa on toteutettu eityisen hyvin ja tuloksellisesti maaseudun kehittämisohjelman kautta. Onhan tämän rahoituksen turvin saatu rakennettua mm. kuntamme laajakaistan runkoverkko.

Etelä-Karjalan tulevaisuusskenaariot ja ohjelman läpileikkaavat teemat

Etelä-Karjalan tulevaisuustarkastelussa luotiin neljä skenaariota Etelä-Karjalan tulevaisuudesta sekä maakunnan toimijoiden yhteinen, tavoiteltava tulevaisuuskuva vuoteen 2040. Tulevaisuustarkastelu tukee uuden maakuntaohjelman ja maakuntakaavan valmistelua sekä alueen yhteistä edunvalvontaa. Etelä-Karjalan tulevaisuustarkasteluun 2040 osallistui työpajojen kautta ja muilla tavoin yhteensä lähes 200 henkilöä maakunnan keskeisistä organisaatioista. Tarkastelua onkin tehty laajalla osallistujajoukolla, mikä on tarkastelun ehdoton vahvuus.

Tarkastelun neljä skenaariota ovat nimetty seuraavasti: Kurjistuminen, käpertyminen, kohentuminen ja karstoittuminen. Skenaarioiden tarkastelu on maakunnallista sekä kansallista että myös globaalia, EU-alueen ja Venäjän kattavaa. Kutakin skenaariota on pohdittu yhteiskunnan ja talouden, kansainvälisen politiikan ja kaupan, teknologian ja osaamisen sekä väestön ja arvojen näkökulmista. Jokaiselle skenaariolle on erillinen tehty varautumissuunnitelma, jossa keskeiset painopisteet ovat yhteistyö, yritykset, koulutus ja osaaminen sekä asuin- ja toimintaympäristöt.

Skenaariotyön ehdotuksena Etelä-Karjalan visioksi 2040 muovautui: Uusinajattelijoiden kestävä kotisatama. Maakuntaohjelmassa on hyvin kuvattu sekä skenaarioiden, että vision sisältö, että merkitys. Kokeilukulttuuri on nostettu rohkeasti maakuntaohjelmaa läpileikkaavaksi teemaksi ja yhtenä kärkiteemana on elinkeinoelämän toimintaedellytykset, uudistuminen sekä yrittäjyys. Tämä on hyvin perusteltua tehdyn kyselyn ja aiemman ohjelman arvioinnin pohjalta.

Maantieteellisen sijainnin hyödyntäminen ja sujuvat liikenneyhteydet tukevat kehittyvää maakuntaa. Onkin hyvä, että saavutettavuuden vahvistaminen nousee maakuntaohjelmassa läpileikkaavaksi tavoitteeksi ja tukee temaattisia kärkiä niihin kohdennetuin toimin.

Lisäksi ohjelmassa aivan oikeutetusti todetaan, että Saimaa matkailun kehittämisalustana kuten myös kulttuurin luova voima pohjustavat maakuntaohjelman yhtä kehittämisen kärkeä. Kulttuurin elinvoima- ja

hyvinvointivaikutusten hyödyntämiselle on momentum koronapandemian jälkeisessä tilanteessa.

Maakuntaohjelmaa ja älykästä erikoistumista läpileikkaavat neljä muutosvoimaa: saavutettavuus, digivoima, kokeilukulttuuri ja kansainvälisyys. Saavutettavuus edustaa maakunnallista liikenne- ja viestintäinfraa, digivoima digitaalisuuden yhteiskuntaa ja elinkeinoelämää uudistavaa ulottu-vuutta, kokeilukulttuuri ilmentää usinajattelijoiden toimintaa eli kehittämistä monialaisissa kokeiluympäristöissä ja kansainvälisyys avaa rajapinnat maakunnan ja kansallisen yhteistyön taakse ilmentäen myös Etelä-Karjalan erityistä sijaintia.

Läpileikkaavat teemat ovat ohjelmassa hyvin perusteltuja ja edustavat tänä hetken ja tulevaisuuden kehittämisen kohteita ja haasteita.

Välittävä eKarjala

Tämän kärjen sisältö nojautuu Etelä-Karjalan vuosien 2021–2025 hyvinvointisuunnitelmaan. Hyvinvointisuunnitteleman teemat ovat terveelliset elintavat, mielen hyvinvointi ja työllisyyden edistäminen. Teemat on hyvin valittu ja ajankohtaiset. Tarkoittaahan pitkään jatkunut työttömyys, pientuloisuus ja toimeentulovaikeudet syrjäytymis- ja köyhyysriskiä, joka altistaa myös mielenterveyden häiriöille. Etelä-Karjalassa 3,5 prosenttia työkäisistä sai mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä vuonna 2020.

Hyvinvointialueen aloittaessa 2023 nousee kuntien hyvinvointityö entistä tärkeämmäksi. Hyvinvoinnin edistämisessä onnistuminen taas tarkoittaa laajaa yhteistoimintaa kuntein, hyvinvointilueen ja maakunnan muiden toimijoiden kesken. Onkin hyvä, että tämä on nostettu vahvasti esille maakuntaohjelmassa.

Yritteliäs eKarjala

Kuten tiedettyä Etelä-Karjalassa on isoja teollisuuskompinanteja ja niiden sateenvarjon alla paljon alihankintayrittäjyyttä. Maakunnan yrityskehityksen investointi- ja kehittämishalukkuus eivät ole kovin korkealla. Onkin tärkeää parantaa yritystoiminnan sijoittumisen ja kehittämisen mahdollisuuksia laaja-alaisen verkoston avulla. Tärkeässä asemassa on, kuten ohjelmassakin todetaan, Skinnarilan kampuksen osaamiskeskittymä ja Saimaan ammattiopisto.

Ympäristövastuullinen eKarjala

Ympäristövastuullisen eKarjalan toteuttamisessa nojataan vahvasti LUT-yliopiston energia- ja ympäristöosaamiselle sekä maakunnassa jo pitkään tehdylle työlle, jossa tavoitellaan sekä ratkaisuja ilmastonmuutoksen ongelmiin että uutta elinvoimaa Etelä-Karjalaan.

Hankeverkostojen ohella maakunnassa on toiminut ympäristö- ja energia-alan uusien ratkaisujen edistämiseksi jo noin 10 vuotta yritysveltoinen Greenreality Network verkosto.

Ohjelman kehittämistavoitteet ovat:

- hiilineutraali maakunta kokeilualustana ilmastovaikuttaville ratkaisuille
- Kestävä luonnonvarojen käyttö, bio- ja kiertotalous

-Monimuotoinen luonto ja laadukkaat vesivarat
-Vihreän siirtymän edelläkävijyys (Etelä-Karjalan TKI painotukset, AES)
Kehittämistavoitteissa on otettu hyvin huomioon maakunnan osaaminen ja jo tehty kehitystyö, sekä tulevaisuuden haasteet.

Vilkasliikkeinen eKarjala

Tämän kohdan kehittämistavoitteet ovat:

- Muutosmyönteisyyden ja me-hengen lisääminen
- Kulttuurista elin- ja lumovoimaa sekä hyvinvointia
- Saimaan matkailun kehittäminen
- Elämystalouden vauhdittaminen (Etelä-Karjalan TKI painotukset, AES)

Kaikki ovat erittäin hyviä tavoitteita. Taipalsaaren näkökulmasta on hyvä, että Saimaan matkailun kehittäminen on nostettu hyvin esille. Matkailun kehittämisessä tunnistetaan jo olemassa olevat kehittämisalustat ja niiden potentiaali. Näitä ovat mm. Saimaa-ilmion yhteistyö, Saimaa Geopark, Imatran aloittava Erä- ja kulttuurimuseo. Esille on nostettu myös kulttuurimatkailutuotteiden kehittäminen. Ja kehittämistavoitteena on myös Kutilan kanavan toteuttamisne edistäminen.

Toimeenpano ja seuranta

Maakuntaohjelmaa toteutetaan alueellisin, kansallisin ja EU-varoin. Maakunnan sisällä kuntien, oppilaitosten ja yritysten rooli on kehittämistyössä ja sen rahoituksessa merkittävä.

Rahoituksen kohdentamisessa koko maakuntaa hyödyntäviin hankkeisiin tarvitaan sitä uusinajattelua, mitä maakuntaohjelmassa painotetaan. Erilaisten rahoitusinstrumenttien soveltuvuudesta ja käytöstä erilaisiin hankkeisiin tarvitaan jatkuvaa ja säännöllistä informaatiota ja vuoropuhelua. Kunnissa ei välttämättä ole riittävästi tietoa eri rahoituslähteiden soveltuvuudesta.

Maakuntaohjelman seurantatyössä keskeinen asiakirja tulee olemaan vuosittain laadittava maakuntien tilannekuva, jota käytetään valtion ja maakuntien välisten aluekehityskeskustelujen pohja-materiaalina. Aluekehityksen tilannekuvassa tarkastellaan alueiden kehittämisen kokonaistilan-netta tietoa kooten ja analysoiden. Tilannekuva rakentuu yhteiselle tilastotietopohjalle, jota täydentää kokemuksellinen seuranta- ja ennakoitietieto. Se kootaan vuosittain syksyllä ennen valtion ja maakuntien aluekehittämiskeskustelua käytettävissä olevan tilasto-, kysely- ja ennakoitietaineiston pohjalta. Tilannekuvassa tehdään analyysi alueen kehityksestä, nykytilanteesta ja tulevaisuudesta sekä nostetaan aluekehittämiskeskusteluun keskeisimmät kysymykset. Poikkihallinnolliset aluekehittämiskeskustelut toteutetaan vuoden alkupuolella.

Ohjelman seuranta ja arviointi on laaja-alaista ja monesta näkökulmasta tarkastelevaa. Jopa niin laaja-alaista, että herää kysymys säilyykö arvioinnissa kokonaisuus hallinnassa ja saako kehittämisen tueksi oleellista ja riittävän selkeää kuvaa.

Erityiset huomiot aluelähtöiseen TKI-toimintaan sekä innovaatioympäristön nykytilaan liittyviin ohjelmasisältöihin (älykkään erikoistumisen prosessi)

vs. kj esitys kokouksessa:

Edelliseen pohjaesitykseen lisäksi seuraavat kommentit:

s. 27 / 5.4 Ympäristövastuullinen EKarjala: Koska tuulivoimainvestointien saamisessa itäiseen Suomeen suurena yksittäisenä haasteena ovat puolustusvoimien negatiiviset lausunnot alueen hankkeille, tulisi Etelä-Karjalan maakunnan aktiivisesti toimia keskustelun avaajana ja keskustelijana Puolustusvoimien, sekä tuulivoima-alan toimijoiden kanssa.

s. 3 - 4 / Väestöennuste: Maakuntaohjelman väestöennusteen päivitys 30.9.2021 numeroiden pohjalle. Tiedot ovat vanhentuneita niin väestömäärän, työllistymisasteen osalta.

Ohjelma kaikkienensa hyvin kattava sisältäen ohjelmallisen osuuden vuosille 2022 - 2025, sekä strategiset suuntaviivat aina vuoteen 2040. Ohjelmassa tulee hyvin esille myös Taipalsaaren kuntaa koskettavat erityiset teemat; Kutilan kanava, matkailun ja pyöräilyn kehittäminen. Ja koko maakuntaa ja kaupunkiseutuja koskettavat teemat, joiden kautta maakunnan elinvoimaisuutta kehitetään ja parannetaan. Taipalsaaren kunta katsookin, että ohjelma on hyväksyttävissä.

Päätös

Hyväksyttiin.

Pykälä tarkastettiin kokouksessa.